

ISSN: 2146-8117 e-ISSN: 2148-6220

Cilt/ Volume: 10 Sayı/ Issue: 19

June / Haziran 2025

Refik Halit Karay'ın *Bugünün Saraylısı* Romanında Modern Yaşam

Modern Life in Refik Halit Karay's Novel *Bugünün Saraylısı*

Samet Hekimoğlu

Dr. , Orcid numarası: 0009-0001-8367-4013, Mail: a.samedhekimoglu@gmail.com, Ordu Üniversitesi

Makale Bilgisi	Article Information
Makale Türü – Article Type	Research Article/Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi – Date Received	28 April / 28 Nisan 2025
Kabul Tarihi – Date Accepted	14 May / 14 Mayıs 2025
Yayın Tarihi – Date Published	30 June / 30 Haziran 2025

Atıf / Cite as: Hekimoğlu, S. (2025). *Refik Halit Karay'ın Bugünün Saraylısı* romanında modern yaşam. *Katre Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi / Katre International Human Studies Journal*, 10(19), 107–118.
<https://doi.org/10.53427/katre.1685789>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/katre/policy>

Published by İstanbul İlim ve Kültür Vakfı / Istanbul Foundation for Science and Culture, İstanbul, Türkiye.

CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr> / This is an open access article under the CC BY-NC license
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Refik Halit Karay'ın *Bugünün Saraylısı* Romanında Modern Yaşam

Öz

Refik Halit Karay *Bugünün Saraylısı* adlı romanında Cumhuriyet sonrası değişen sosyal hayatın bir örneğini romanın ana kişisi Ayşen üzerinden anlatır. Romanda bir Anadolu kasabasından İstanbul'a gelen Ayşen babasının zenginliği sayesinde sosyete hayatına girer. Bu hayat sonrası Ayşen'in yaşamı değişir. İstanbul'da yakın akrabası Ata Efendi'nin yanında kalan Ayşen, Ata Efendi'nin yaşamında ve bakış açısında da değişimlere sebep olur. Ayşen dönemin yeni neslini temsil eden ve modern bir hayat tarzını benimseyen bir kızıdır. Ata Efendi ise geleneksel bir anlayışla yetişen ve zaman zaman gelenekle modernite arasında kalan bir kişidir. Romanda özellikle modern yaşamın sosyal hayattaki karşılığına vurgular bulunmaktadır. Refik Halit Karay romanda modern yaşamın özelliklerini ve getirmiş olduğu yenilikleri Ayşen ve Ata Efendi üzerinden ifade eder ve dönemin sosyal yaşamına dair örnekler sunar. Bu çalışmada romanın ana kişisi Ayşen'in modern yaşamının onun hayatı üzerindeki etkilerine ve Ata Efendi'nin geleneksel anlayışı ile modern yaşam arasındaki uyum sağlama çabasına dair bulgular değerlendirilerek bu iki şahsın hayatında modern yaşamın hem bireysel hem toplumsal etkileri ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Refik Halit Karay, Bugünün Saraylısı, Modernite, Gelenek, Değişim

Modern Life in Refik Halit Karay's Novel *Bugünün Saraylısı*

Abstract

In his novel *Bugünün Saraylısı*, Refik Halit Karay tells an example of the changing social life after the Republic through the main character of the novel, Ayşen. In the novel, Ayşen, who comes to Istanbul from an Anatolian town, enters the high society life thanks to her father's wealth. Ayşen's life changes after this life. Ayşen, who stays with her close relative Ata Efendi in Istanbul, also causes changes in Ata Efendi's life and perspective. Ayşen is a girl who represents the new generation of the period and adopts a modern lifestyle. Ata Efendi, on the other hand, is a person who grows up with a traditional understanding and is sometimes torn between tradition and modernity. There are especially emphasis on the social life equivalent of modern life in the novel. Refik Halit Karay expresses the characteristics of modern life and the innovations it brings through Ayşen and Ata Efendi in the novel and provides examples of the social life of the period. In this study, the effects of modern life on the life of Ayşen, the main character of the novel, and the findings regarding Ata Efendi's efforts to reconcile his traditional understanding with modern life are evaluated and both individual and social effects of modern life on the lives of these two characters are revealed.

Key Words: Refik Halit Karay, Bugünün Saraylısı, Modernity, Tradition, Change

Giriş

Osmanlı'nın son dönemlerinde Batılılaşma ve alafranga yaşam ilk olarak saray çevresinde başlamış ve daha sonra eğitim kurumları, kalemler, gazete, tiyatro, Beyoğlu eğlence hayatı Batılılaşmayı besleyen unsurlar olmuştur. Bu şekilde başlayan alafranga hayat daha sonra toplumun diğer kesimlerine de yayılarak Batı yaşamının çeşitli unsurları taklit ve moda yoluyla günlük hayat içerisine girmeye başlamıştır (Toker, 1985, s. 80-83). Osmanlı'nın Batı uygarlığı ile hiçbir zaman ilişkisini kesmediğini ifade eden Şerif Mardin ilk Batılılaşmanın III. Ahmet zamanında askerî alanda başladığını ve giderek daha etkin hale geldiğini ifade eder (Mardin, 1991, ss. 11-12). Mardin, Tanzimat'ı ilan eden yöneticilerin Batı'nın askerî ve idarî yapısını Osmanlı İmparatorluğu'na aktarırken Batı'nın günlük kültürü olan giyim, ev eşyası, paranın kullanılışı, evlerin stili ve insanlar arasındaki ilişkilerin Avrupaî olduğunu söyler (s.15). II. Abdülhamid döneminde başlayan Batı özlemindeki Batı uygarlığı, düşünülebilecek uygarlıkların en mükemmeli olarak görülür. Bu anlayışta Batı uygarlığı, tarihte eşi görülmedik maddî ilerlemelerin, başarıların uygarlığı değil, bütünüyle uygarlık tarihinde kendine özgü olan, yaşayışta, düşünüşte ve sanatta başka uygarlıklardan tümünden farklı olan bir uygarlıktır (Berkes, 2012, s. 415).

Osmanlı'nın son dönemlerinde başlayan Batılılaşma gayretleri devam eder ve Cumhuriyet ilanı ile birlikte değişen yeni rejimde "Garplılaşma" Cumhuriyet'in bir umdesi haline gelir (s.21). Bu dönemde Mustafa Kemal'in "*çağdaş uygarlık seviyesinde ileri ve uygar bir ülke olarak*" ifade ettiği Türkiye Cumhuriyeti'nin laik ve akılcı bir ulus olması için gayret gösterilir (Ahmad, 1995, s. 80). Cumhuriyet'in ilanından sonra gerçekleştirilen Mustafa Kemal devrimlerinin Türk toplumunu çağdaş Batı uygarlığı yörüngesine sokma amacıyla toplandığını ifade eden Berkes, bu devrimlerden sonra baş ilkenin gelenekçilik değil devrimcilik olduğunu ve batılılaşmanın bir erek olmaktan çıkarak bir başlangıç noktası olduğunu belirtir (Berkes, 2012, s. 522). Halil İnalcık ise Mustafa Kemal'in "*Memleket behemehal asri, medeni, müteceddit*

olacaktır. Bizim için bu hayat davasıdır” sözüne yer verir ve Cumhuriyet’in ilanından sonra modernleşmenin Türkiye için bir hayat davası ve verilen mücadelelerin ana meselesi olduğunu ifade eder (İnalcık, 1988, s. 985). İnalcık makalesinin devamında şu dikkat çekici ifadeleri kullanır:

Türkiye’nin Batı medeniyetini benimseye çalışması içtimai bir olaydır. Bir kültür değişimi olayıdır. Fakat bu değişme, Türkler tarafından bir modernleşme, yâni daha müttekâmil, daha ileri addedilen bir içtimai düzen tipine geçiş telakki edilir; bir değer hükmü taşır (s.985).

Yukarıda ifade edilen görüşlerden anlaşılacağı üzere Osmanlı’nın son yıllarından itibaren başlayan modernleşme süreci Cumhuriyet’in ilanı sonrasında temel bir esas haline gelir. Yeni rejimin lideri olan Mustafa Kemal Atatürk’ün amacı Türk devlet ve toplumunu modernleşmesidir /Batılılaşmasıdır (Budak, 1997, s. 56). Bu manada Batılılaşma kültürel olarak toplumu etkisi altına alır ve yeni bir hayat tarzının benimsenmesine yol açar. Mardin, Atatürk zamanında başlayan ve bir umde haline gelen Batılılaşma anlayışının bir Batı taklidinden ileri gidemediği eleştirisinin hem sağ hem de sol tarafından dile getirildiğini de ifade eder (Mardin, 1991, s. 21).

Refik Halit Karay’ın *Bugünün Saraylısı* romanında da yukarıda ifade edilen modernleşme anlayışının vurgulandığı ve eleştirildiği görülür. Karay’ın eserlerinin izleksel kurgusunu Anadolu’nun sosyal yapısı, Anadolu insanının yaşayış özellikleri ve kültürel değerleri oluşturur. Osmanlı’dan Türkiye Cumhuriyeti’ne geçme sürecinde dış görünüşü ve yaşam tarzıyla batılı hayata özenen kişileri romanlarında eleştiren Refik Halit’in kaleme almış olduğu *Bugünün Saraylısı* adlı romanı Düzce’den gelen bir kasabalı kızın İstanbul’da sosyete hayatına girmesi ile değişen hayatını anlatır (Antakyalı, 2020, s. 129). Refik Halit Karay’ın *Bugünün Saraylısı* romanı Batılılaşma durumunu, modern hayat tarzının getirdiği alafranga yaşamını ayrıntılı şekilde ele alır. 1954 yılında yayımlanan roman İkinci Dünya Savaşı yıllarında İstanbul’da yaşanan sosyal ve siyasi havayı anlatır (Şenderin, 2013, s. 144). Roman, “Düzce’den Gelen Kız”, “Pavyona Giden Kız”, “Modern Hayat Saraylısı” ve “Beklenen Kadın” başlıklarını taşıyan dört bölümden oluşur. Bu bölüm başlıklarının her biri eserin ön planda gelen kahramanı Ayşen’in küçük şehir hayatından, yüksek sosyete hayatına geçerken aldığı merhaleleri ifade eder (Aktaş, 1986, s. 98). Eser, Gedikpaşa’daki eve gelip yerleşen ve otorite olan Ayşen’in kenar semtlerde ikamet eden eğlence meraklısı kadın hayatından, yüksek sosyete çevresinde tanınmış erkeklerin peşinden koştuğu “modern hayat saraylısı” Ayşen Hanımefendi oluşunu ve âkıbetini hikâye eder. Çocukluk ve gençlik yıllarında Osmanlı konak hayatının içinde yaşamış olan Ata Efendi ise Ayşen’in hamisi olma görevi ile modern hayatın içinde girer. İki ayrı devrin müşahidi durumunda olan Ata Efendi, Meşrutiyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası her iki devri, nefsinde mukayese eder. Onun bu durumu Türk toplumundaki değişmeyi ve iki devrin benzer taraflarını daha objektif olarak ortaya koymaya yarar (Aktaş, 1986, s. 100). Romandaki sosyolojik temel, ülkenin en kozmopolit kenti olan İstanbul’da yaşanan kentlileşme ve sınıf değiştirme öyküsüne dayanır. Bu kentlileşme sürecinde geçmişin köklü yerleşik değerleri ve alışkanlıkları adım adım esnetilmiştir. Bu süreç, devrin aydınları ve kalburüstü sosyal sınıfları tarafından modernleşme olarak algılanmış ve kabul görmüştür. Bugünün Saraylısı romanında da modernleşme serüvenine dışarıdan gelerek ortak olmaya çalışan, alt sınıfa mensup bir ailenin öyküsü anlatılır (Şenderin, 2013, ss. 144-145).

Romanın ana karakteri Ayşen ve Ata Efendi’nin yanında romanda yeni zenginlerin taşralı kızlarının hayatlarına dair ifadeler de yer alır. Bu kızlar İzmir, Mersin, Adana ve daha uzak şehirlerde II. Dünya Savaşı sebebiyle harp zengini olmuş tüccarların çoluk çocuklarıdır. Hepsi İstanbul’da şımarık, delişmen bir hayat sürerler. Paralarını nereye harcadıklarını bilmeyen, arkalarında bir sürü delikanlıları sürükleyip Beyoğlu’nda mekik dokuyan bu kızlar havai sinema yıldızlarının kötü taklitçileri olarak görülürler. Peşindeki delikanlılarla laubali hareket eden ve “Amerika’da böyledir, erkeklerle arkadaşlık edilir; iki cins arasında fark yoktur” diyen bu kızlar modern hayatın içerisinde yaşayan ve Amerikanlılaşma kültürünü benimseyen tiplerdir (Karay, 2018, s. 126-127). Bu Amerika kültürü romanda caddeye dizilen seyyar bir esnafın “Halis naylon

çoraplar! Amerikan malı! Naylon! Naylon!” (s.195-196) diye bağırması ile ifade edilir. Burada özellikle Amerikan malının vurgulanması ve bu malların naylon olması yazarın romanda bilinçli bir şekilde kullandığı bir ifade olarak düşünülebilir. Romanda özellikle Amerikalılaştan yeni neslin özellikleri ön plana çıkarılır. Burada esnafın bu şekilde bağırması ve malların naylon olmasının yani kalitesizliğinin ifadesi önemli bir ayrıntıdır. Aynı şekilde romanın son bölümlerinde de aynı ifadeler tekrarlanır (s. 290).

1. Modern Bir Saraylı Ayşen

Romanda maddi olana bağlılığı en üst düzeyde yaşayan karakter Ayşen’dir (Şahin & Çelik, 2022, s. 919). Ayşen babası Yaşar tarafından İstanbul’da bulunan dayı oğlu Ata’nın yanına gönderilir. Düzce’den gelen bu kızın annesi ölmüştür. Babası Yaşar ise ticaret için uzak yerlere gideceğinden kızını emaneten Ata Efendi’nin yanına gönderir. Ayşen İstanbul’a ilk geldiğinde topuklarına kadar inen mantosu, görünmeyen saçları ve çenesine dolanmış başörtüsüyle tasvir edilir (s. 21). Ayşen’in şivesinin taşradakilere benzemediği ifade edilir. Bunun gerekçesi olarak da Ayşen’in ilk Türkçesini Çerkes asıllı annesi ve Çeçen analığından öğrenmiş olması ve muallimlerinin çeşitli yerlerden derlenmesi ve çoğunun Çapa mektebinde okumuş olması olarak belirtilir (s. 27-28).

Bir Anadolu kasabası olan Düzce’den İstanbul’a gelen ve İstanbul’a geldikten sonra hayalini kurduğu hayatın baloları, pavyonları, sosyetesini içinde bütün ilgileri üzerine çekmeye çalışan Ayşen, tüm aklını, fikrini, güzelliğine, giyimine ve görünümüne verir. Ayşen babasının sunduğu imkanlar dolayısıyla zenginliğin tüm konfor ve mutluluğunu yaşar. Ayşen Düzce’den İstanbul’a Ata Efendi’nin evine geldiğinde ismini soran Ata Efendi’ye aslında ismini önceleri Ayşe koyduklarını ancak sonradan annesinin kendisini Ayşen diye çağırdığını söyler (Karay, 2018, s. 20). Romanda geçen bu isim ayrıntısı aslında geleneksel bir isim olan Ayşe isminden ziyade yeni bir isim olan Ayşen isminin kullanılması bağlamında dikkat çekicidir. Aslında Anadolu kasabasından Ayşe olarak gelen bu kız İstanbul’da Ayşen’e dönüşür.

Ayşen, Ata Efendi’nin evine geldiğinde ilk sorduğu mekân Beyoğlu’dur. Tanzimat fermanı ile başlayan Batılılaşma hareketleri ile birlikte Beyoğlu ön plana çıkmış ve Batılı eğlence anlayışını bünyesinde barındırmıştır. Burada bulunan alışveriş yerleri, meyhaneler, sinema ve tiyatrolar İstanbul’da yaşayanlar için önemli bir cazibe merkezi oluşturur. İstanbul cemiyet hayatına açılan önemli bir kapı olan Beyoğlu, Ayşen için de İstanbul cemiyet hayatına girilen bir kapı olur (Yalnız, 2017, s. 63). “*Beyoğlu ne tarafa düşer, buraya çok mu uzak?*” şeklinde soran Ayşen’e Ata Efendi’nin hanımı Üftade, Beyoğlu’nun eğlenceli bir yer ve kibar, zengin yatağı olduğunu söyler (s.37). Hayatında ilk defa Beyoğlu’na giden Ayşen heyecanını bir türlü bastıramaz. Gördükleri karşısında hayrete, hayranlığa düştüğünü pek belli etmese de bu mekânda gördüğü vitrinleri, yüksek binaları, güzel kıyafetli kadınları çok beğenir. En çok beğendiği dükkanlar ise kürkçü dükkanları olur (s.44). Beyoğlu’na çıkan Ayşen’in gözünün hep süste, tuvalet, kürk, cevahir gibi şeylerde olduğu ifade edilir (s.46).

Ayşen’in babası Yaşar, Ayşen’e Beyoğlu’nda Üstün Palas apartmanının dördüncü katını kiralar. Ata ve hanımı Üftade, Ayşen ile birlikte bu apartmana taşınırlar. Ayşen’in babası Yaşar’ın bu daireyi kiralaması uzun sürer ve bu süreç Ayşen için Ata Efendi’nin Gedikpaşa’daki evinde geçer. Kışı Gedikpaşa’da geçiren Ayşen ve Ata Efendi’nin ailesi bolluk ve eğlence içinde yaşasalar da büyük gazinolara, akşam yemeklerine, balolara filan gidemezler (s.87). Ancak Beyoğlu’ndaki bu apartmana taşındıktan sonra Ayşen’in muhiti ve eğlence şekilleri değişir. Ayşen artık önüne gelen sinemaya gitmez. En iyi filmlere gider. Büyük otel ve gazinolarda yemeklerini yer (s.88). Ata Efendi Ayşen’in Haydarpaşa Garı’na bol mantolu ve başörtülü, süzgülü, şaşkın bir kız olarak geldiğini ve daha sonra İstanbul’un güneşinden, babasının parasından kuvvet alarak cam kavanoz altında turfanda çilek gibi çarçabuk yetiştiğini düşünür (s.108). Mütevazı bir semt olan Gedikpaşa’dan Beyoğlu’na geçen Ayşen’in ve Ata Efendi ailesinin taşındıkları bu muhitin etkisi ile yaşam tarzlarında farklılaşmalar görülür.

Romanda Ayşen’e “bugünün saraylısı” isminin verilmesi de dikkat çekicidir. Ayşen dünün değerlerinden, geleneksel yaşamından uzak bugünü yaşayan hatta âni yaşamaya çalışan haz, arzu üzerine bir hayat anlayışına sahiptir. Ayrıca saraylı gibi lüks, şatafatlı, gösterişli bir yaşam tarzına ve anlayışına bağlıdır. Dolayısıyla bir saraylı gibi yaşar. Ancak bu saraylı bilinen geleneksel bir saraylı değildir. Bu saraylı kadın bugünün yani modern hayatın içerisinde yaşayan ve bu hayat tarzını benimseyen bir kişidir. Zaten romanda Ayşen’in alafranga hayatının anlatıldığı üçüncü kısmın bölüm başlığı “Modern Hayat Saraylısı”dır. Ayşen’in yaşadığı bu hayatın tasviri gazinolar, barlar, kokteyller, dans salonları, plajlar ve seyahat âlemleri olarak yapılır (s.197).

Romanın başkışısı olan Ayşen İstanbul’a gelmeden önce babasının manifaturacı dükkânı açtığı Kastamonu’da oturduğu ve burada giyim kuşam dersini ve modern yaşantı zevkini edindiği belirtilir. Ayşen’in yaşadığı bu modern hayat ve erkeklerle olan ilişkisindeki tatminsizlik sebebiyle kendisini Madam Boveri’ye benzeten Ferudun Ay bu konuda yazdığı makalesinde Madam Boveri’nin gerçek hayattan koparak hayatını kitaplar üzerine inşa etmesi gibi Ayşen’in de gerçek hayatı filmler üzerinden okumaya çalıştığını söyler ve bu iki kadının aşk karşısındaki tavırlarını, yetiştirme tarzlarını, sonradan elde ettikleri hayat arasındaki bocalamalarını, gösterişli hayata karşı özentilerini birbirlerine benzer yönleri olarak ifade eder (Ay, 2023, s. 446). Bu bağlamda Ayşen, Ata Efendi ve ailesi ile birlikte gittikleri Florya sahilinde zengin bir iş adamı olan ve Ata Efendi’nin de çalıştığı Sedefinciler Mağazasının sahibinin oğlu Rüştü ile tanışır. Ata Efendi damadı Atıf’ın Ayşen’i ayartmasından ve Ayşen’in de damadına meyiletmesinden çekinir. Ancak Rüştü’yü gören Ayşen’in apartman, mücevher, servet, modern hayat rüyasına kapıldığını ve otomobilli, kotralı, sporcu zengin bir koca olan Rüştü’ye bakacağını düşünür (s.59). Daha sonra Florya’da tanıştığı zengin çocuğu olan genç Rüştü’nün Ayşen’e Cadillac marka araba alması romanda özellikle ifade edilir. Ayşen, Rüştü’nün yaptığı bu sürprize çok sevinir. Ata Efendi Ayşen’deki bu sevinci görünce bu kızda tek duygunun şatafat ve tek derdin gösteriş olduğunu düşünür. Ata, Rüştü’nün Ayşen’e bu Cadillac markalı aracı alması ile Ayşen’de oluşan durumu şu şekilde ifade eder: “*Rüştü, nihayet onu Cadillac ile avladı. Avladı mı? Hayır. Ayşen hâlâ sefirle Amerikalı arasında kararsız. Hakikaten tedaviye muhtaç bir hasta*” (Karay, 2018, s. 203). Burada Ayşen’in gösteriş düşkünlüğü ve onu sevenler arasında kararsızlığı onun bu yönüyle de Madam Boveri’ye benzediğini gösterir. Ayşen’e güzelliği sebebiyle birçok erkek talip olur. Ancak Ayşen “*karşısına çıkan koca namzetlerinin en zenginini, yani kendisine en lüks hayat temin edecek olanını seçeceğini*” söyler (s. 228). Ayşen her ne kadar bazı aşk temayülleri gösterse de lüks yaşam arzusu bu duyguyu bastırmaktadır. İşte bu duyguları sebebiyle Ayşen Kral Fuad’ın uzaktan akrabası olan ve emlak ve vakıfları, Nil boyunca arazisi bulunan, otomobil, yat, at yarışı, av gibi özel tutkulara sahip ve parasının sonu gelmeyecek kadar zengin Mısırlı bir paşa olan Rüveyha Paşa’yı eş olarak kendisine layık görür (s. 227). Bu paşayla evlenme kararı alan Ayşen nikahını Roma’da yapacağını ve paşanın Kahire’de bulunan büyük hanı kendisine vereceğini ifade eder (s. 238). Aslında Ayşen bu Mısırlı paşayı sevdiğinden ve ona âşık olduğundan dolayı onunla evlenmiş değildir. Ayşen’in derdi lüks bir hayat yaşamaktır. Aşkın nasıl bir duygu olduğunu da bilmemektedir (s. 247). Bu manada Ayşen’e aşkı anlatan Ata Efendi de aşkın ne olduğunu kendisinin de bilmediğini itiraf eder. Aşk onun için “Ferhat ile Şirin” gibi masallardan, Fuzuli divanındaki “Leyla ile Mecnun”dan, Manukyan kumpanyasının oynadığı “La Dame aux Camélias”daki fikirlerden ibarettir. Ayşen’e aşkı anlatmaya çalışan Ata Efendi kitaplarda bulunan aşkı tam tarif edemez ve yaşanan zamanla ilgili olarak “*Romantik devir tarihe karıştı. Şimdi realistiz, hepimiz!*” ifadelerini kullanır (s.247-248). Ata Efendi’nin bu söylemi değişen zamanı ifade etmesi yönünden önemlidir. Ayşen etrafında bulunan çoğu erkeğin ilgisini çeken ve bunun farkında olan biridir. Ata Efendi’nin çalıştığı mağazanın sahibinin oğlu Rüştü, sefir olan Faruk Senai, Amerikalı Thomas Ayşen’e âşık olurlar ve onunla evlenmek isterler. Ancak Ayşen bu üç kişiyi oyalar ve onlara net bir cevap vermez. Ayşen daha sonra tesadüf eseri tanıştığı Mısır’ın zengin bir paşası Rüveyha Paşa ile evlenerek Mısır’a gider (Çağlar, t.y., ss. 121-123) . Ayşen’in bu tavır ve davranışları onun tatminsizliğini gösterir.

Ayşen’e gelen bir mektupta yazan “Carpe Diem” ifadesinin kullanılması dikkat çekicidir. Burada özellikle belirtilen bu kelime “âni yaşa” anlamına gelen ve modern yaşamı ifade eden bir mottodur. Bu ifadenin M.Ö. Horace tarafından söylenildiği ve Stoacı felsefenin ve Batı kültürünün temelini oluşturduğu ifade edilir. Âni yaşama öğüdü aynı zamanda bir haz öğüdüdür. *Eskiden o kadar hazzettiğim, doyup bıkamayacağımı sandığım sosyete hayatından tamamıyla bezdim, öğrendim. Bucak bucak kaçmak istiyorum; olmuyor. Tek günüm, tek gecem boş değil; kasırgaya tutulmuş gibiyim. Giyin, kuşan, tak takıştır... Bir yerden öteye koş, yetiş... Terzi, tuvalet peşinde didin, uğraş... Ah, bu şehir! Beni bitirdi. Yatağıma girdiğim zaman sabaha kadar kulaklarımda davullar, ziller çalınıyor. Yine de irademi kullanıp kendimi selden kurtaramıyorum, sürüklenip gidiyorum... Boğulacağım!* (s.285-286).

Yani carpe diem anın tadını çıkar, andan keyif al ya da haz duy anlamına gelmektedir (Soysal, 2019, s. 58). Ayşen burada geçen bu düşünceye uygun bir hayat yaşar ve kendisine ilgi duyan erkekler arasından en zenginini yani kendisine en lüks hayatı temin edecek kişiyi seçeceğini söyler (Karay, 2018, s. 228).

Romanın son bölümlerinde zengin ve Mısırlı bir paşa olan Ruveyha adlı adamla evlenerek Mısır’a gittiği söylenen Ayşen, Ata Efendi’ye mektuplar yazar ve mektupların çoğunda yüksek sosyete âleminden bezdiğini, basit hayata can attığını söyler (s.282). Romanda Ayşen’in yazdığı bu mektuplarından birisine yer verilir. Ayşen yaşadığı modern hayatla ilgili şu dikkat çekici ifadeleri kullanır:

Bu ifadelerde görüldüğü gibi Ayşen modern hayat olan sosyete hayatından bıkmış olduğunu ve bu hayatın artık kendisini sıktığını söyler. Romanın sonunda Ayşen’in morfin bağımlısı olduğu ve Avrupa’ya tedaviye gittiği ifade edilir.

2. Gelenekle Modern Arasında Bir İnsan Ata Efendi

Romanda genel olarak gelenekselin sözcüsü olan Ata Efendi her ne kadar modernizmin getirilerini olumlamaya başlasa da yaşam tarzı ve algıları bakımından çoğu zaman moderniteyi temsil eden Ayşen’in karşısında yer alır. Ancak yine de Ata Efendi modernizmin hayat için gerekli olduğunu düşünür ve bu açıdan geleneksel olanı korumakla birlikte gelenek ve modernizmi birleştirmek ister (Şahin & Çelik, 2022, s. 918).

Ata Efendi, Ayşen gelene kadar İstanbul’da Gedikpaşa yokuşunda kâgir bir evde hanımı, kızı ve damadı ile mütevazı bir hayat sürmektedir. Ata Efendi’nin babası Mengen civarındaki köyünden İstanbul’a aşçı yamaklığı için gelmiş, sonrasında aşçılığa yükselmiş ve bir konakta aşçıbaşı olmuştur. Ata Efendi on bir yaşında okuyup adam olmak için babası tarafından İstanbul’a getirilmiş ve babasının aşçıbaşı olduğu konakta yetişmiştir. Babasının giymiş olduğu kıyafetten etkilenen Ata Efendi bu sebeple aşçı olmayı istemiştir. Kısa süre konakta kalan Ata Efendi daha sonra okuması için Darülhayr adlı okula gönderilmiş ancak bu okulun ömrünün kısa olması sebebiyle okuyamamıştır. Sonrasında daha köyüne geri dönmediği belirtilen Ata Efendi’nin köyünü ve yaylasını unutmadığı, çam kütüklerinden yapılan ağıllarla bitişik, zeminden yükseğe kurulu tek odalı evleri hatırandan çıkarmadığı ifade edilir. Köyde doğup büyüyen ve sonrasında babası vesilesiyle İstanbul’a gelen Ata Efendi her ne kadar köyünü unutamasa da köydeki yaşayışı düşünerek o hayatın çok iptidai ve geri olduğunu ve kendisinin İstanbullulaştığını düşünür (Karay, 2018, s. 11-13). Romanın girişinde bu şekilde anlatılan Ata Efendi özü itibarıyla köylüdür, orada doğup büyümüş ve daha sonrasında İstanbul’a gelmiştir. Her ne kadar köyünü unutamasa da İstanbullu olduğunu ve köy hayatının geri olduğunu düşünür. Ata Efendi bir gün teyze oğlu Yaşar’dan bir mektup alır. Yaşar yazdığı mektupta kızını İstanbul’a Ata Efendi’nin yanına göndereceğini söyler.

Ayşen’in Ata Efendi’nin evine gelmesi evdeki bazı durumların değişmesine sebep olur. Ancak Ata Efendi’nin geleneksel bir terbiye ile büyüdüğü için evine gelen Ayşen’e akrabası olsa da nikah düşeceğini düşündüğü için doğrudan bakmayarak önüne bakması dikkat çekicidir. Ata Efendi, Ayşen’in annesinin vefatını duyunca aldığı cami dersinden dolayı softa ağzıyla gayın harfini kalınlaştırarak “*Cenab-ı Mevlâ garik-i rahmet eylesin!*” der (s.29). Burada Ata Efendi’nin

namahrem bir bayana bakmamasının ve cami dersi almış olmasının ifade edilmesi Ata Efendi'nin geleneksel tarafına yapılan bir vurgudur. Ayşen geldikten sonra Ata Efendi'nin

damadı Atıf'ın eve gelince dış elbisesini çıkarıp pijamasını giymemesi ve Ata Efendi'nin kendisinin de aynı şekilde dış elbisesi ile evde oturması bu evin alafrangalaşmasına bir sebep olarak ifade edilir (Karay, 2018, s. 44). Burada evin içerisinde dahi uyulması gereken geleneksel bazı kuralların olduğu ve bu kuralların özellikle Ayşen sonrasında tavsadığı vurgulanır ve bu durum ise alafrangalaşma olarak görülür.

Ata Efendi ailesi ve Ayşen ile birlikte Florya'ya denize gider ve burada kızların soyunup denize girmesini kendi nesline aykırı bulur. Ancak bu durumu yeni hayatın icaplarından görür ve kendi çevresinden kaçılan kem suratlı bir yaşlı olmamak için zamana uymak gerektiğini düşünür. Ayrıca Ata Efendi'nin yeni hayata uymakla ilgili olarak *“Neden dünya zevklerinden nefsinin mahrum etsin? Bu devre, sağlam yetişmek bir nimettir, mazhariyettir. Sarıkların başlarından atarak bugün balolarda ömür süren ak saçlı hacılar, hocalar tanıdıkları”* (s.50-51) söylenir. Ata Efendi'nin damadı Atıf'ın Ayşen ve eşi Feride ile birlikte denize gireceğini söyleyince Ata Efendi damadının Ayşen'i çıırçıplak nasıl göreceğini ve kızının buna nasıl müsaade ettiğini anlayamaz ve kendi nesline aykırı, müthiş gelen şeylerin yeni hayatın icaplarından ve yeni nesle fazla tesir etmeyen alışkanlıklardan olduğunu düşünür. Ata Efendi Florya'nın Atatürk için yapıldığını ifade eder. Ata Efendi, Atatürk bu inkılapları yapmasaydı halkın böyle soyunamayacağını, kumlara bu şekilde yayılamayacağını söyler (s.51). Ata Efendi'nin bu yaklaşımı Atatürk tarafından yapılan inkılaplarla dönemin modernleşme algısının bağını ortaya koyan bir olgu olarak okunabilir. Ailesi ile birlikte Florya'ya denize giden Ata Efendi buradaki yeni hayatın icaplarına karşı biraz çekingen davranır. Ancak yan masasında bulunan Şükrü Paşa isimli bir kişinin dahi bu hayata ayak uydurduğu hanımı Üftade tarafından söylenince Ata Efendi Şükrü Paşa ile ilgili şu ifadeleri kullanır:

Ayşen gelmeden önce mütevazi bir evde, orta halli bir yaşam süren Ata Efendi Ayşen'in gelmesi ile farklı bir yaşama adım atar. Ata'nın hayatındaki değişime sebep olan Ayşen'le ilgili olarak şu dikkat çekici yorum yapılır:

Şükrü Paşa zirzopun biridir; alafrangalık taslar. Nedir o, yakasında çiçek, küp karnına bakmayarak seke seke yürüyüşler; kadınların elini öpüşler; reveranslar, filanlar! Ordudan bu sebeple tekaüt ettiler; Mareşal attı (s.54).

Burada Ata Efendi alafranga yaşamaya çalışan bir paşayı eleştirir ve dikkat çekici bir şekilde bu paşanın ordudan bu sebeple emekliye sevk edildiğini söyler. Burada özellikle Mareşal Fevzi Çakmak'ı vurgulaması da Mareşal'in bu tipteki insanlara bakışını ortaya koyması bakımından önemlidir. Ata Efendi ailesinin bu şekilde rahat yaşamasına karşı rahatsızlık duyduğunu belirtmesi üzerine hanımı Üftade'nin ona kafasına taktığı şapkaya dikkat çekerek *“Şapkalı kafanı zamaneye uydur, efendi!”* (s.55) demesi yine değişen yaşam tarzına bir vurgudur. Değişen birçok şeyin yanında kılık kıyafetin değişmesi de ayrıca ifade edilir.

Ata meğerse o gün eve, Adapazarı treninden bir peri kızı yakalayıp getirmişti. Köylü kıyafetine girmiş bir peri... İçeriye girince kabuğundan sıyrılmış, masallardaki gibi göz kamaştırıcı bir güzellikle karşılarda dikilmiş, elini şöyle sallayınca gök kapıları açılmış, her taraf nura, nimete gark olmuştu! (Karay, 2018, s. 84).

Beyoğlu'nda Ayşen'in babasının Ayşen için tuttuğu apartmana taşınan Ata Efendi yaşadığı muhiti değiştirmiştir. Muhit değişikliği ile birlikte kılık kıyafetinde de değişiklikler yapan Ata Efendi özel olarak gittiği bir terziye palto diktirmiştir. Bu terzi Ata Efendi'nin her zaman gittiği Divanyolu'ndaki terzisi değil, Beyoğlu Caddesi'nde bir apartmanın ikinci katında bulunan ve randevu ile çalışan bir terzidir. Ata Bey bu terziye diktirdiği paltosunu giyince kendisine kalantor bir adam hali geldiğini görür ve kendisini büyükelçiye (sefir-i kebir) benzetir. Ancak Ata Bey'in benzediği bu büyükelçi *“yeni devir büyükelçilerinden ziyade gençliğindeki*

ağırbaşlı, temkinli ve alafrangalıkla alaturkalığı nefislerinde mezcetmiş sufera-yı saltanat-ı seniye” dir (s.91). Burada ifade edilen alafrangalıkla alaturkalığın mezci Ata Efendi’nin halini anlatan bir durumdur. Ata Efendi aslında alaturka bir adamdır ancak Ayşen’in evine gelmesi, kendisinin yeni bir çevre olan Beyoğlu’na taşınması ve Ayşen’le birlikte sosyetenin ortamına girmesi bu alaturka adamı alafranga yaşam ile tanıştırmış ve iki özelliğin sentezine sebep olmuştur. Ata Efendi odasına girip pijamalarının üzerine giydiği robdöşambrını da paltosu kadar sever. *“Beyoğlu vitrinlerinde asılı, içi baklava biçimi dikişlerle atlas kaplı, dışı deve tüyü renginde, daha koyu renkte şeritlerle süslü, lordlara layık bir şey”* olarak tasvir edilen bu robdöşambr Ayşen’in hediyesidir (s.105-106). Burada Ata Efendi’nin giymiş olduğu bu kıyafet yine alafrangalık göstergesi olarak görülebilir.

Ata Efendi’nin Ayşen’i görünce saz şairlerinden birinin beytini hatırlaması (s.90) ve roman boyunca divan ve halk şairlerinden alıntılar yapması onun geleneksel anlayışına bir vurgu olarak okunabilir. Ayşen ile gazinoya giden Ata Efendi’ye Ayşen adabı muaşeret ve sosyete hayatına dair dersler verir. Ayşen eline aldığı yemek menüsünden neler söylemesi gerektiğini Ata’ya okur ve Ata garsona bu yemek isimlerini dikte eder. Bu derslerden ve bilgilerden memnun olan Ata Efendi ömrünün sonuna kadar muhasebecilik yapmayacağını düşünüp rahat etse de içindeki eziklik duygusu her zaman bir yerini sızlatır (s.95). Ata gittikleri bu gazinodaki yaşanan eğlence alemi ile eski eğlence alemlerini kıyaslar ve aralarında çok büyük fark olduğunu düşünür. *“Ata, bu farkı çok büyük görüyor; kendisinin bir devir yaşayıp uzun müddet ervaha karıştığını, yeniden dünya yüzüne geldiğini sanıyor”* (s.96-97) cümleleriyle ifade edilen bu değişikliğin özellikle kadın erkek arasındaki ilişki bağlamında olduğu ifade edilir. Mütareke zamanında kadınla erkeğin birbirinden ayrı olarak salaş tiyatrolarda kanto seyrettikleri ve aradan geçen yirmi iki sene sonra kürkünü sırtına atmış, göğsü açık filiz gibi bir kızla gazinoda oturmak, önlerinde iyice donanmış bir sofradan şarap içip meyve yiyerek koltuklarına gömülüp numara seyretmek çok mühim bir değişiklik olarak vurgulanır. Anadolu’nun bir kıyısından gelmiş olan Ayşen’in kısa bir zamanda zahiren yaşadığı değişikliğe yapılan vurgu sonrasında *“Evet, çoğu değişikliğimiz zahirî. Zahirî ama onu da becermek bir iş, bir marifet...”* (s.97) ifadesinin kullanılması yaşanan değişikliklerin özelliğinin belirtilmesi anlamında önemlidir. Ata Efendi gittiği bu gazinodaki daracık ve değirmi bir alanda herkesin birbirine sürünürcesine dönerek dans etmesini görünce bu yerin darlığına anlam veremez ve bu durumu acayip bulur. Yanında sohbet ettiği kişi bu durumun moda olduğunu ve dünyanın her yerinde artık bu modaya uyulduğunu söyler. Dans edilen bu alanın adının ‘tavern’ yani mağara, in, bodrum zevki demek olduğunu ifade eder. Ata Efendi’nin bu mekandaki bu darlığı anlamaması ve mekânın daha geniş olmasının iyi olacağını söylemesi onun zihniyetindeki farklılığı gösterir. Ancak her şeye rağmen Ata Efendi ortama ayak uydurur ve ortamın kendisini sardığını ifade eder (s.100-101). Ata Efendi’nin artık Ata Bey olarak ifade edilmesi ve *“artık sadece eski tanıdıkları için efendi”* olduğunun söylenmesi Ata Bey’in yaşadığı değişimin bir göstergesidir (s.109).

Ayşen’in bir Amerikalı erkekle evlenmek istemesi üzerine Ata, Ayşen’in bir Amerikalı ile izdivacı normal görece kadar modernlikte ileri gitmesine anlam veremez. Bu durumla ilgili olarak da *“İğrenmiyor demek! Din, iman da yok kâfirin kızında!”* (s.126) ifadelerini kullanan Ata, Ayşen’in bu isteği sebebiyle ondan soğur ve onu artık bir ecnebi kızı gibi görmeye başlar. Ata, Ayşen’e sevdiği adamın kim olduğunu sorarken ‘sevdiğin’ ifadesini değil de ‘hoşuna giden adam’ diye sorması Ata’nın eski terbiye almış olmasına bağlanır. Üsluptaki bu nüans farklarıyla geleneksel yetişme tarzına bir vurgu yapılır (s.131). Ayşen’in babası zengin bir tüccar olan Yaşar’ın yeni kelimeleri kullandığı ve bu kelimeler arasında *“kesin, yetki, egemenlik, siyasal”* gibi kelimelerin olduğunun söylenmesi de dikkat çekicidir. Burada da dil noktasında değişim vurgulanmış olur (s.191). Ayşen’e çeşitli erkeklerden gelen mektupları okuyan Ata Efendi mektupların hepsinin yeni harflerle yazılmış olmasından dolayı okumakta güçlük çeker. Bir sefir tarafından yazılan mektubun birinde *“Carpe diem”* ifadesini okur ve bu cümlemin manasını kavrayamaz (s.207). Yeni doğan torununun adını babasının adı olan Kadir koymak istediğinden ancak yaşanan zamanda kimsenin Kadir diye çağrılmak istemeyeceğinden dolayı kendisine itiraz

edildiğinden bahseden Ata Efendi torunun adını uydurma modası da tavsadığı için Ömer Doğan yaptıklarını söyler (s.282). Aslında Ata Efendi'nin yeni doğan torununa verilen bu isim bile gelenekle modernin sentezlendiğini gösterir. Ömer ismi gelenekseli yansıtırken Doğan ismi modern bir isimdir. Bütün bunlar kılık kıyafet ve anlayışın yanında dil ve üslubun da değiştiğini, kelime ve kavramların dahi modernleştiğini gösterir.

Romanın ilerleyen bölümünde Ata'nın eşi Üftade'nin Ayşen'i nazardan korunmak için Hırka-i Şerif semtinde bir hocaya götürdüğü ve hocanın Ayşen'e muska yazdığı söylenir. Üftade, Ayşen'in bu muskayı devamlı olarak üzerinde taşıdığını ve itikadı bütün bir kız olduğunu ifade eder. Hatta Üftade bu şekilde kuvvetli bir inanca sahip olan bir kızın Hristiyan bir Amerikalıyla evlenmek ihtimalini onun imanına sığmayacağını düşünür. Ata, Ayşen'in muskaya bu kadar ehemmiyet vermesini görünce “*Öyle ya, alafrangalık başka, itikat başka!*” (s.134) ifadesini kullanır.

Romanın üçüncü bölümünde “Modern Hayat Saraylısı” başlığı altında Dolmabahçe Sarayı'nda düzenlenen bir balodan bahsedilir. Bu balo Amerikan Filosu şerefine 1946 senesinde verilen bir balodur. Baloya Ata ve Ayşen de katılırlar. Bu balo için Ata'nın frak giydiği vurgulanır ve Ata'nın son yıllarda beş baloya katıldığı için frak giymeye alıştığı ifade edilir. Frak giyip Ayşen'le birlikte baloya katılan Ata Efendi kendi neslinin gençliklerinden idmanlı oldukları için kolalı gömlekle yakalıgı kolayca benimsediklerini ancak yeni neslin yumuşak yetiştiğini ve bu sebeple ne kadar tabiiik taslasalar da birkaç kez giydikleri siyahlı beyazlı cendereyi yadırgadıklarını düşünür (s.175). Burada eski neslin belli kalıplara alışkın olması vurgulanırken yeni neslin bu gibi kalıpları benimsemede zorlandıklarının söylenmesi eski yaşam ile yeni yaşam arasındaki farkın ortaya konulması açısından önemlidir. Ata Efendi Dolmabahçe Sarayı'nda yapılan baloda bulunan kadınları modern saraylılar olarak görür. Bu modern gözdelelerin eskiler kadar cazip olmadıklarını ama yine de güzel olduklarını düşünen Ata Efendi bu kadınları “*dekolte hasekileri*” olarak ifade eder (s.197). Romanda anlatılan bu balo ortamı modern bir eğlence ortamı olmasına rağmen cazip bir ortam olmaktan ziyade kalabalık, soğuk ve gürültülü bir ortam olarak tasvir edilir ve bu ortamda yiyecek ve içecek ikram edilen büfeye ulaşmanın imkansızlığı, salonun soğuk olduğu ve davetlilerin paltolarını bulamadıkları bir karmaşa yaşandığı anlatılır. Büfeye ulaşmak için uğraşan Ata'nın Berin adlı bir bayanla çok yakınlaştığı söylenir ve yaşanan bu durum sebebiyle Ata'nın “*Hey gidi Dolmabahçe Sarayı hey! Her şeyi aklına getirirdi; Abdülhamid'in muayede yaptığı salonda bir gün dekolte bir kadının önüne katıp yapışık vaziyette yarenlik, hatta biraz da korta edeceği hatır ve hayalinden geçiremezdi*” (s.183) diye düşündüğü vurgulanır.

Ata Efendi'ye saygılı davranan Rasim adlı akrabasının bu saygısı dolayısıyla Ata Efendi Anadolu terbiyesinin henüz bozulmadığını görür ve bu davranıştan dolayı memnun olur. Burada Anadolu terbiyesine yapılan vurgu ve bu terbiyenin henüz bozulmadığının söylenmesi dikkat çekicidir (s.235). Ata Efendi aslında gençliğinde zamanın modasına uyarak Vilhelm tarzı bıyık bırakan birisi olsa da yeni hayat karşısında daha gelenekçi durmaktadır (s.241). Romanın bir yerinde içtiği papatya çayını bitirdikten sonra âdeti veçhile “*elhamdülillah*” der (s.245). Onun bu davranışları gelenekle olan bağıyı gösterir. Ancak her ne kadar gelenekle irtibatı olsa da Ata Efendi'nin gelenekle modernlik arasında sıkışan tavırları romanda hissedilmektedir. Ata Efendi'nin, Ayşen'in Mısırlı yabancı bir erkekle yaptığı ahablık neticesinde bu gibi durumların normal olduğunu ve bu yaşam tarzının modern hayata uygun olduğunu ifade etmesi onun modernliğe yaptığı vurguyu gösterir (s.257).

Mısırlı bir paşa ile evlenip Mısır'a giden Ayşen'in Mısır'a ait bir gazetede sosyete ile birlikte bir fotosu yayımlanır. Bu fotoya bakanlar Ayşen'in zayıflayıp süzülüğünü söylerler. Bunun üzerine Ata Efendi'nin damadı Atıf yaşanan lüks hayata dayanılamayacağını, Mısır'da alt tabakanın esrar, üst tabakanın morfin ve kokain müptelası olduğunu söyleyerek Ayşen'in bunlara alışmamış olmasını temenni eder. Ata Efendi Ayşen'in böyle bir şey yapacağına inanmaz ve Ayşen'in sigara dahi içmediğini belirtir. Ata Efendi'nin damadı Atıf'ın Mısır için yaptığı yorum karşısında Ata Efendi'nin “*Hem Mısır hakkında böyle ceffelkalem hüküm vermek de yanlışır.*”

Orası aynı zamanda ilim, irfan merkezidir de...” (s.288) ifadelerini kullanması Ata Efendi’nin geleneksel tarafına bir örnektir.

Romanın sonunda Ayşen’in morfine alıştığı ve tedavi için Avrupa’ya gittiği haberini alan ve artık İstanbul’a gelmeyeceğini öğrenen ve Ayşen’in hasreti sebebiyle kendinden geçen Ata Efendi yolda giderken devamlı olarak Ayşen’i hatırlar ve Ayşen’le uğradıkları mekânlar gözünün önüne gelir. Ayşen ve oğlu Çetin dışında bütün ailesine uzaklık duyan Ata Efendi bir derviş olup karış karış Anadolu’yu dolaşmayı da arzu eder. Romanında sonunda ise arabaların arasında kendini atarak canından olur (s.309-310).

3. Sonuç

Refik Halit Karay’ın *Bugünün Saraylısı* romanında Anadolu kasabasından gelen genç bir kız olan Ayşen’in yaşadığı dönüşüm ele alınır. Ayşen babasının zenginliğinden istifade ederek bol para harcayan ve yeni bir yaşam olan modern yaşam içerisine dahil olan ve bu modern yaşamın sonucu olarak morfin bağımlısı haline gelen bir kız olarak anlatılır. Romanın merkezinde Ayşen’in yaşamı bulunmaktadır. Düzce’den gelen Ayşen, paranın gücü ile birlikte pavyona giden, sosyete hayatına giren ve modern bir hayat yaşamaya başlayan ve yaşamak istediği bu hayat uğruna zengin bir Mısırlı Paşa ile evlenip Mısır’a giden ve bir daha geri gelmeyen bir kişidir. Ayşen’in yaşadığı bu hayat aslında Amerika kültürüne ait bir hayattır. Bu hayat tarzı bol harcamalı, lüks tüketimli, zengin ve şık görünümlü bir hayattır.

Ayşen’in Düzce’den yanına geldiği akrabası Ata Efendi romanın ikinci kişisidir. Ayşen’e göre daha yaşlı ve daha geleneksel yetişmiş olan Ata Efendi’nin gelenekle modernlik arasında kaldığı söylenebilir. Modern yaşam tarzı karşısında geleneksel tavrını ortaya koysa da modern yaşama ayak uyduran Ata Efendi Ayşen’e âşık olur. Ancak bu aşkı bir türlü Ayşen’e ifade edemez. Sonunda Mısır’a giden Ayşen’in gelmeyeceğini öğrenen Ata Efendi kendini kaybetmiş bir şekilde yürürken arabaların tekerlekleri altında can verir.

Ayşen, bir Anadolu kasabasından İstanbul gibi canlı bir şehre gelmiş ve burada da Beyoğlu gibi eğlence kültürünün, zevk ve şatafatın yoğun olduğu bir semte gitmiştir. Gittiği muhitler ve bulunduğu mekanlar paranın gücü ile dahil olunabilen yerlerdir. Ayşen değişen sosyal hayata özgü bir örnek olarak romanda ele alınır. Ata Efendi ise değişen bu sosyal hayatta geleneksel refleksler gösterse de yine de bu hayata uyum sağlayan ve eski anlayış tarzından taviz veren bir kişidir. Romanın sonunda modern yaşamın içerisine bütünüyle dahil olan Ayşen depresyona girip morfin bağımlısı olurken Ata Efendi ise yine modern yaşamın teknik gelişmelerinden olan arabaların tekerlekleri altında yaşamına son verir. Aslında modern yaşam her iki kişinin hayatlarına zarar veren bir durum olarak ifade edilir. Refik Halit Karay bu eserinde Türk modernleşmesinin batılı hayat tarzı ile ilgili yönlerine dikkat çeker. Modernleşmeyi lüks hayat, tüketim kültürü ve zenginlik olarak gören Ayşen karakteri üzerinden anlatır. Bunun yanında modernleşmeye ayak uydurmaya çalışan ancak geleneksel olanı da bırakamayan Ata Efendi karakteri modern yaşam ile geleneksel anlayış arasına sıkışan bir kişi olarak tasvir edilir.

Kaynakça

- Ahmad, F. (1995). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. Sarmal Yayınevi.
- Aktaş, Ş. (1986). *Refik Hâlid Karay*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Antakyalı, B. (2020). Bugünün Saraylısı romanında kişiler dünyası. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Ö8, Article Ö8. <https://doi.org/10.29000/rumelide.814094>
- Ay, F. (2023). Madame Bovary'nin Türk Edebiyatına Yansımalarından Biri: Bugünün Saraylısı'ndaki Ayşen. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 28, Article 28. <https://doi.org/10.30767/diledeara.1337504>
- Berkes, N. (2012). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. Yapı Kredi Yayınları.
- Budak, M. (1997). Modernleşme Açısından Atatürk'ün Osmanlı Tarihi ve Islahatlarını Eleştirisi. *İlmî Araştırmalar*, 4, Article 4.
- Çağlar, R. (t.y.). *Refik Halit Karay'ın hikâye ve romanlarında aile* [Yüksek Lisans]. Kırklareli Üniversitesi.
- İnalcık, H. (1988). Atatürk ve Türkiye'nin Modernleşmesi. *Belleten*, LII(204), Article 204.
- Karay, R. H. (2018). *Bugünün Saraylısı*. İnkılâp Kitapevi.
- Mardin, Ş. (1991). *Türk Modernleşmesi*. İletişim Yayınları.
- Soysal, D. (2019). Pyrrhus ile Cineas'ta Tasarı ve Aşknlık Temelinde Simone De Beauvoir'ın Carpe Diem Eleştirisi. *Kilikya Felsefe Dergisi*, 2, Article 2.
- Şahin, V., & Çelik, F. T. (2022). Refik Halid Karay'ın Bugünün Saraylısı Romanında Yapı ve İzlek = The Structure and Theme in Refik Halid Karay's Novel "Bugünün Saraylısı". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XXXII(3), Article 3.
- Şenderin, Z. (2013). Bugünün Saraylısı'nda (Refik Halit Karay) Yeni Kentliler ve Modernleşme Bunalımı. *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler* -, XVII(54), Article 54.
- Toker, Ş. (1985). Batılılaşma ve Alafrangalık. *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 4, Article 4.
- Yalnız, K. (2017). *Refik Halit Karay'ın romanlarında toplumsal değişim ve mekânsal dönüşüm sürecinde İstanbul* [Yüksek Lisans]. Marmara Üniversitesi.